

Tom Naegels, *Nieuw België. Een migratiegeschiedenis 1944-1978* (Tielt: Lannoo, 2021). 480 p. EAN 9789401434508.

DOI: 10.52024/tseg.11563

Nieuw België. Een migratiegeschiedenis 1944-1978 kon sinds de publicatie einde augustus 2021 rekenen op veel mediabelangstelling, met positieve reacties en besprekingen. Het positieve onthaal van dit boek is terecht. Dat het ondertussen al meerdere herdrukken kent, is verheugend.

Om de hedendaagse superdiversiteit te begrijpen, of op een genuanceerde wijze debatten over migratie anno 2021 te voeren, is inzicht in de geschiedenis van de migratie cruciaal. Historici benadrukken vaak dat migratie van alle tijden is. Dat klopt, maar zo'n historische relativisering helpt ons niet noodzakelijk om de hedendaagse samenleving beter te begrijpen. De stroomversnelling van de migratie na de Tweede Wereldoorlog – geïnitieerd door de toenmalige overheden in het kader van de heropbouw na de oorlog en de sterke na-oorlogse groei – zorgde voor een structurele verandering van de West-Europese samenlevingen.

Hoe die migratie in de na-oorlogse periode in België is verlopen, brengt Tom Naegels nu gedetailleerd én overtuigend in beeld. Naegels is auteur, journalist en columnist, maar zijn boek is een baken voor historici en voor al wie zich in België in de migratiegeschiedenis of de sociale en economische geschiedenis interesseert. Jarenlange research en archiefwerk leidt tot een diepgaand, genuanceerde, onderbouwde én toegankelijke historische en maatschappelijke analyse. Misschien zegt het iets over de huidige doorgeslagen academische A1-artikel-gestuurde publicatiecultuur, dat een dergelijk boek buiten de universiteit moest ontstaan?

In het eerste deel – Opstaan en herbeginnen – schetst het boek de georganiseerde migratie na de Tweede Wereldoorlog. Weinig gekend is hoe Duitse krijgsgevangenen in de na-oorlogse jaren werden ingezet in de mijnen, als een ondergronds leger. Zij werden aangevuld met gastarbeiders uit Polen en Italië voor de heropbouw van België. Naegels beschrijft zeer empathisch de vele bronnen en rapporten die de erbarmelijk slechte levensomstandigheden van vele gastarbeiders toen. Hij laat zien hoe deze levensomstandigheden zwaarder doorwogen in de groeiende terughoudendheid van de Italiaanse regering om nieuwe gastarbeiders te sturen dan de dodelijke mijnramp van Marcinelle in 1956.

Het boek geeft helder inzicht hoe in België begin de jaren '60 de focus van België verschoof naar Marokko en Turkije als recruiteringslan-

den voor nieuwe gastarbeiders. Deze migratie werd gedreven door de vraag van bedrijven en hun nood aan arbeidskrachten. Daarbij belicht Naegels zowel de binnenlandse politieke discussies en weerstanden hierbij als de buitenlandse politieke gevoeligheden en keuzes die mee-speelden. Boeiend is ook het hoofdstuk over het tot stand komen van de Conventie van Genève uit 1951, het vluchtelingenverdrag waar het huidige asielbeleid nog steeds op verder bouwt. Dat het opvalt welke universalistische positie België toen innam, doet ook nadenken over het asielbeleid van vandaag.

In deel 2 – Roes en ontzuivering – krijgen we inzicht in de effecten van de migratie op ons land. In hoofdstuk 7 – Economische groei veronderstelt bevolkingsgroei – analyseert Naegels de demografische angst in Wallonië voor een tekort aan arbeidskrachten voor de industrie, en meer nog: voor een dreigende afname van de bevolking, zoals onder meer bleek uit de alarmerende rede van Pierre Clerdent als gouverneur van Luik in 1962. Het helpt begrijpen waarom België bilaterale akkoorden ging afsluiten met Marokko en Turkije in 1964, maar ook waarom gezinshereniging toen actief werd aangemoedigd, in tegenstelling tot het huidige beleid.

Zo verschuift geleidelijk de focus naar de impact van de migratie op ons land: hoe Brussel (en andere steden) veranderden, en hoe einde de jaren '60 geleidelijk de debatten over het zogenaamde 'vreemdelingenprobleem' ontkiemden. Naegels focust daarbij sterk op de debatten binnen het Vlaams nationalisme, waar de toenmalige Volksunie de politieke vertegenwoordiging van vormde. De kiemen van de latere afscheuring van het Vlaams Blok worden zo zichtbaar.

Met de steeds scherpere debatten over gastarbeiders eindigt het boek eerder abrupt na hoofdstuk 14. Naegels trekt geen conclusies en biedt evenmin een reflectie over de na-oorlogse geschiedenis van de migratie. Voor de geschiedenis van de migratie na 1978 is het wachten op het vervolg van het boek. Met de grondige research en het archiefwerk dat Naegels minutieus uitvoert, zal het nog enkele jaren wachten zijn op dat vervolg.

Met dit eerste deel verlegt Tom Naegels alvast bakens. Hij brengt op een coherente en vernieuwende manier de migratiegeschiedenis van België, doet dat bijna literair door historische gebeurtenissen ook te beschrijven vanuit het perspectief van de betrokkenen, gebruik makend van origineel archiefwerk en bronnenmateriaal. Het resultaat is een onderbouwd en zeer toegankelijk boek voor een breed publiek, met zowel een Nederlandstalige als een Franstalige editie. Deze grondige beschrij-

ving van de na-oorlogse migratie kan bijdragen tot een beter en genuanceerder debat over migratie vandaag. Het kan ook heel wat jongeren van de tweede en derde generatie vandaag inzicht geven in het leven van hun ouders en grootouders hier. De lat voor het vervolg ligt hoog, waarbij de afstand tussen de migratiegeschiedenis en de hedendaagse sociale en politieke ontwikkelingen steeds kleiner zal worden. Ik kijk er nu al naar uit.

Dirk Geldof, Universiteit Antwerpen
& Kenniscentrum Gezinswetenschappen Odisee

Bruno Yammine, *Fake news in oorlogstijd. Duitse mediamanipulatie en de Flamenpolitik (1914-1915)* (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2021). 391 p. ISBN 9789461663788.

DOI: 10.52024/tseg.11567

In dit boek biedt onderzoeker Bruno Yammine een fascinerende inzicht in het ontstaan (of: de doelbewuste creatie) van mythes die tijdens de Eerste Wereldoorlog leidden tot polarisering in bezet België. Deze mythes hadden na de oorlog nog lange tijd impact op de Vlaamse Beweging en, als gevolg daarvan, op de Belgische politiek. In zijn proefschrift *Drang nach Westen, de ideologische basis van de Flamenpolitik 1870-1914* onderzocht Yammine eerder de negentiende-eeuwse Alduitse wortels van het Duitse beleid om Vlaamsgezinden los te weken uit de Belgische natie en in te zetten voor de verzwakking van de Belgische staat. In *Fake news in oorlogstijd* bestudeert hij hoe in de door de Duitsers gecontroleerde pers een voedingsbodemp werd gecreëerd voor wat later bekend kwam te staan als *Flamenpolitik*. Daarbij focust de auteur op de eerste twee oorlogsjaren en benadrukt hij de vroege start van dit beleid (vanaf augustus 1914) en de manieren waarop de bezetter 'geduldig en planmatig op de Vlaamse beweging inwerkte'.

Doel van het boek is een analyse van 'de mechanismen die in de context van een grootschalig conflict aan de grondslag lagen van propaganda en als dusdanig de publieke opinie beïnvloedden'. Yammine komt hiertoe door zeer nauwgezet de herkomst uit te pluizen van verhalen en mythes die in de gecensureerde en activistische pers werden ingezet met propagandistische doeleinden. In hoofdstuk 4 laat hij bijvoorbeeld zien hoe Duitse en Oostenrijks-Hongaarse anti-Britse propagandaverhalen over